

УДК 338.487:659.1

Оксана НИКИГА

Львівський державний університет фізичної культури

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Туризм як потенційний ресурс розвитку економіки країни характеризується позитивними тенденціями щодо задоволення попиту на туристичні послуги. Туристична діяльність відіграє дедалі важливішу роль в історичному, духовному, культурному, економічному та політичному житті держави та перетворюється на засіб досягнення порозуміння й толерантності у відносинах між численними етнічними спільнотами та культурами. Урахування потреб і мотивацій різних категорій туристів сприяє повнішому використанню культурного потенціалу території країни, робить культурну спадщину регіонів доступною великому сегменту відвідувачів, реалізуючи освітню функцію туризму. Важливим напрямом розвитку сучасної туристичної діяльності є пізнавальний туризм.

У вітчизняній науковій літературі пізнавальний туризм аналізують такі автори, як Г. Вишневська, М. Дрогомирецька, Л. Савранчук, В. Кифяк. Серед зарубіжних вчених, праці яких присвячені вивченню проблем пізнавального туризму, – О. Лойко, Е. Артьомова, В. Козлова, В. Квартальнов та ін.

Попри те, що проблеми організації та наукового аналізу пізнавального туризму уже були об'єктом окремих досліджень (Г. Вишневська, В. Кифяк), методологічні засади організації пізнавальних турів в українській науці все ще недостатньо розроблені. Також недослідженим залишилося питання визначення пізнавального туризму, виокремлення його структури, форм та різновидів. З огляду на це метою нашого дослідження є обґрунтування сутності та структури й виокремлення особливостей організації пізнавального туризму.

Термін «пізнавальний туризм» уперше офіційно на міжнародному рівні вжито в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики (1982 р.). Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки

і культури розглядає пізнавальний туризм як відмінний від інших вид туризму, «що враховує культури інших народів». У Хартії щодо пізнавального туризму Міжнародної ради з пам'яток і об'єктів (ICOMOS) пізнавальний туризм визначається як форма туризму, основною метою якого, крім інших завдань, є «відкриття пам'ятників і об'єктів» [3].

Водночас визначення поняття пізнавального туризму різних українських науковців досить різноманітні, як і терміни, що вживаються для його позначення (пізнавальний, екскурсійний, культурний, культурно-пізнавальний туризм тощо).

Зокрема, на думку В. Федорченко, пізнавальний туризм – туристські поїздки, основною метою яких є задоволення допитливості та інших пізнавальних інтересів [9]. Цей автор, як і багато інших, вважає, що аналогічним до пізнавального є екскурсійний туризм. Науковець П. Пуцентейло вважає, що пізнавальний (екскурсійний) туризм – це подорожі і поїздки з пізнавальною метою [7]. На думку Ф. Шандора, культурний туризм – це відвідання історичних, культурних або географічних визначних пам'яток [8].

Найповнішим є визначення, відповідно до якого пізнавальний туризм – це туристські поїздки, подорожі, походи з метою відвідати будь-яких регіонів, місцевості, центрів туризму тощо, для ознайомлення з пам'ятниками природи, історії і культури, побутом і традиціями місцевого населення, народними ремеслами і промислами, досягненнями у сфері науки, культури, промислового виробництва, будівництва [2].

Водночас заслуговує на увагу також визначення С. Мельниченка, який вважає, що культурно-пізнавальний туризм – це тимчасове переміщення індивідів за межі їх постійного місця проживання, зумовлене наявністю інтересу до відвідування культурних пам'яток, враховуючи культурні події, історичні місця та музеї, художні галереї, музичні та драматичні театри, концертні майданчики та інші об'єкти туристичного інтересу, які відображають історичну спадщину, сучасну художню творчість і виконавські мистецтва, традиційні цінності, види діяльності та повсякденний стиль життя населення, з метою отримання нової інформації і досвіду для задоволення культурних потреб [8].

Узагальнивши проаналізовані визначення, вважаємо, що пізнавальний туризм слід трактувати як подорожі, основною метою яких є

ознайомлення туристів із культурними об'єктами та ресурсами місця тимчасового перебування, а головною формою організації – екскурсія.

Пізнавальний туризм може поділятися на багато видів залежно від того, що саме має на меті той чи інший турист. На нашу думку, варто аналізувати власне пізнавальні (екскурсійного характеру), культурно-розважальні та пізнавально-культурні туристичні послуги, які тісно поєднані між собою.

До видів власне пізнавального туризму належать такі:

- 1) міський туризм (ознайомлення з містом як об'єктом туризму);
- 2) етнографічний туризм (ознайомлення з культурою, традиціями, народними ремеслами, способом життя населення певної території);
- 3) історичний туризм (ознайомлення з місцями історичних подій певної території, особистостями, які пов'язані з певними історичними подіями або відігравали визначну роль в історії певного регіону) [1].

Окрім того, пізнавальні тури мають багато тематичних різновидів: історичні екскурсії, літературні, театральні, етнографічні, фольклорні, природознавчі тощо [5].

За способом організації виокремлюють два види пізнавальних турів:

- 1) стаціонарні (з перебуванням туристів в одному місті, туристичному центрі);
- 2) маршрутні тури (відвідування декількох міст і центрів, визначних пам'яток, вибудоване у вигляді маршруту подорожі) [5].

Особливої уваги потребує організація маршрутних пізнавальних турів, які складають таким чином, щоб міста, які має відвідувати туристична група, були розташовані відносно недалеко одне від одного. Робиться це для того, щоб на переїзди не витратити багато часу.

Стаціонарні тури зазвичай передбачають детальне вивчення різноманітних пам'яток історії та культури одного міста. Переважно, це якийсь туристичний центр, велике місто, наприклад, столиця держави або центр регіону [6].

Водночас варто пам'ятати, що ключовою засадою організації пізнавального туризму є принцип стійкого розвитку, що полягає у підтриманні місцевої культури, збереженні культурно-пізнавальних і природних об'єктів та поліпшенні життєвого рівня місцевого населення [10].

З огляду на це важливим є загальноцивілізаційне значення пізнавального туризму як засобу міжкультурного діалогу та порозуміння. Саме тому дослідження пізнавального туризму є перспективними і мають широке практичне застосування, зокрема і в Україні.

Список використаних джерел

1. Дутчак С. В. Деякі аспекти виділення сегментів спеціалізованого туризму та їх стан на території Чернівецької області / С. В. Дутчак, М. В. Дутчак // Туристсько-краєзнавчі дослідження. – 1999. – Вип. 2. – С. 123–136.
2. Класифікаційний дискурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1376102543517/turizm/klasifikatsiyuniy_diskurs
3. Культурно-пізнавальний туризм в Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=701142>
4. Організація рекреаційних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/velychko9-1.htm
5. Пізнавальний туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://roznayka.org/s43076t1.html>
6. Пізнавальний туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thecity.com.ua/piznavalnij-turizm.html>
7. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства / П. Р. Пуцентейло. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
8. Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку : матеріали доп. Міжнар. наук. – практ. конф. (Київ, 23–24 жовт. 2014 р.). – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 418 с.
9. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник / В. К. Федорченко, І. М. Мініч. – Київ: Дніпро, 2000. – 155 с.
10. Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму / Ф. Ф. Шандор, М. П. Кляп. – Київ : Знання, 2013. – 334 с.